

בעזרשי"ת

מִיָּמֵי עֲמוּקִים עֵצָה בְּלֵב-אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה יִדְלָה

סטריקור

קובץ דברי תורה

עצה ותבונה

דברי תורה

מב"ק מרז אדמו"ר זצלה"ה

'עומק לב'

שיעורים ושיחות קודש
מב"ק מרז אדמו"ר שליט"א

'מים עמוקים'
'דולה התבונה'

פרשת

חיי שרה

תשפ"ג

מכון זכור
לאברהם
סטריקוב

לתרומות והנצחות:
052-7620204

קובץ ל"ה
ערש"ק פר' חיי שרה תשפ"ג

ניתן להאזין לשיעורי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
מדי ליל שישי בשידור חי במערכת 'קול סטריקוב' מס' 072-3371263 שלוחה 4.
כמו כן ניתן להאזין לאחר השיעור בקו שיעורי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ב'קול הלשון'
מס' 073-2951269 שלוחה 1.

חיי שרה

ותמת שרה בקרית ארבע וגו' (כג, ז).

וברש"י: "נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי צורת העקידה, שנודמן צנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרחו נשמתה ממנה ומתה".

ובספח"ק עבודת ישראל תמה צוה, וז"ל: "ואריך הענין ציבור, הלא הצדיקים כל רגונם וחיותם לעשות רצון קונם ומוסרים נפשם ומאודם ויוצאי חלציהם צעזור כבודו יתצרך שמו ואיך יתכן לומר על שרה אמנו הצדקת אשר היה אברהם אבינו טפל לה צנציות (רש"י לעיל כא, יב), כששמעה מעקידת יצחק פרחו נשמתה מחרדה ובהלה כדרך פשוטי בני אדם אשר כל חיותם לגדל זרע ולהרבות הון וצפירוד הצנים או הממון כמעט ימותו, אמנם לא כן שרה אמנו חלילה לה".

וביאור וז"ל: "רק נוכל לומר כי צשמעה מעשה העקידה שעקד אברהם את יצחק צנה לעולה לה' והצינה צקדושתה שנעשה על ידי זה יחוד גדול וקדוש, והמקום ההוא היה רחוק ממנה ללכת שמה להתדבק עם אב וצנו צקדושת היחוד, לכן על כל פנים מרחוק מסרה נפשה צאהצה וצטהרה להפרד מעולם הזה צעת רצון ושעה קדושה כזאת, והקצ"ה הסכים על ידה ויצאה נפשה צקדושתה צשעה זאת. וזה נרמז 'ותמת שרה צקרית ארבע' רומז מקום הקריה שמייתה היה על פי ארבע שהם ד' אותיות אדנ"י שצהם כוונת מסירת נפשות וקבלת עול מלכות שמים". ועד"ז איתא בישמוח ישראל (אות א).

עוד יש מתרצים על קושיא זו, שאין הכוונה שפרחה נשמתה כיוון שחצה שצחמת נשחט, אלא להיפך, מזה ששמעה ש'כמעט שלא נשחט', והצינה

שצפועל לא נשחט, וחשבה שזה משום שלא עמדו צניסיון לקיים רצון ה', ועל זה בא בליצה נער גדול עד למאוד, עד שפרחה נשמתה.

וי"ל עוד, דהנה בריש"י לעיל (כג, יג) איתא: "אמר לו אברהם, אפרש לפניך את שיחתי, אתמול אמרת לי (כא, יג) 'כי יצחק יקרא לך זרע', וחזרת ואמרת (כג, ג) 'קח נא את בנך', עכשיו אתה אומר לי (כג, יג) 'אל תשלח ידך אל הנער'. אמר לו הקב"ה, 'לא אחלל בריתי ומואל שפתי לא אשנה' (תהלים פט, לה), כשאמרתי לך קח מואל שפתי לא אשנה, לא אמרתי לך שחטו אלל העלהו, אסקתיה אחתיה".

והוא נ"צ שנמאל שטעה אברהם מתחילה בהצנת רצון ה'. אמנם הציאור בזה, שזה גופא היה מאת ה' שהעלים מעיניו הצנת הנצואה כראוי, ויחשוב שהציווי הוא לשחוט את יצחק, וזה יהיה לו לניסיון. וצרגע שהלך לשחוט וגילה שהוא מוכן לזה, אז אמר לו הקב"ה 'אל תשלח ידך אל הנער', ופתח לו את עיני שכלו להצין שהציווי היה רק 'העלהו'.

אבן כל זה לגבי אברהם, שהסתיר הקב"ה ממנו את ההצנה הנכונה בציווי 'העלהו', אבל שרה שידעה גם כן את הציווי, שהרי הייתה גדולה צמעלת הנצואה מאברהם כנ"ל, והיא שלא עמדה למצחן הניסיון הייתה יכולה להצין את הציווי לאמיתו, שהוא רק להעלות את יצחק ולא לשחטו, הנה כששמעה ש'כמעט ולא נשחט', חשבה שאברהם לא עמד על הצנת הציווי כראוי, ושחט את יצחק בחינם. ומהנער הזה מתה [ציקוד זה שאברהם לא הצין את ציווי 'העלהו' כראוי, המשיך לבאר את דברי ריש"י צפרשת צלק עה"פ (צמדצ כג, כא) 'ויחצוש את אתונו', וכבר הוצאו הדברים צפרשת וירא].

ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב (כד, סג).

ובריש"י: "לשון תפלה, כמו 'שפך שיחו' (תהלים קג, א), וכן הוא בתרגום: "ונפק יצחק לאלה צחקלא למפני רמשא", ובגמרא (ברכות כו:): למדו מכאן שיצחק תיקן תפילת מנחה. ומסדר הכתובים שנזכר דבר זה צאמצע

"מה' יצא הדבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב", ואף הסכימו למעשה ואמרו (פסוק נא) "הנה רצקה לפניך קח ולך ותהי אשה לבן אדניך כאשר דבר ה'", הנה כשרצה אליעזר לעשות מעשה וללכת עם רצקה, ניסו לעכב, ואמרו (פסוק נה) "תשז הנערה אתנו ימים או עשור אחר תלך".

ולבן יצא יצחק להתפלל, ומידש תפילה מיוחדת ומחודשת, וזמן רצון, כי זמן מנחה הוא עת רצון (ראה ברכות ו:), והיה זה כדי למנוע מהמקטרגים לעכב את זיווגו. ושפיר שייכא תפילתו כאן באמצע עניין הזיווג, קודם ל"ויצאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רצקה ותהי לו לאשה" (פסוק סז), כי על ידי תפילה זו נגמר הזיווג ב"טוב".

העניין של זיווג יצחק עם רצקה, אחר שהצא אליעזר את רצקה וקודם שסיים העניין שנשאה יצחק, נראה שיש שייכות בין תפילתו לזיווגו.

והעניין כי ידוע (ראה בעש"ט עה"ת פרשת כי תצא עה"פ כי יקח איש אשה, ובספר בשישים חכמה עמ' סד"מ, וראה עוד מאה שערים ליוצאויטש אמרי קודש אות כא) שכשעוסקים בשידוך וזיווג מתעוררים הרבה מקטרגים ומעכבים להפריע לגמר הדבר, ולכן נריך להרבות בתפילה ביותר קודם שנגמר השידוך כדי לסלק המעכבים והמקטרגים.

ובן היה ציווג של יצחק ורצקה, שהיו עיכובים והפרעות מכל הס"מ לגמר הדבר, וכמו שרואים שאף אחר שצתואל ולבן יחדיו ראו ואמרו (פסוק נ)

א) והוסיף ע"ז כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ליישב בזה עוד, מה שלכאורה צ"ב מה שאברהם אבינו כאשר שלח את אליעזר היה חושש כל כך שתימצא בת זוגו הראויה של יצחק ושתאבה לבא אחרי אליעזר, עד שהשביע את אליעזר על כך שלא יקח אשה מבנות הכנעני ושלא ישיב את יצחק לחו"ל. והלא לעיל אחר פרשת העקידה (כג, כ) נאמר "ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה

גם הוא בנים לנחור אחיך", ופרש"י: "בשובו מהר המוריה היה אברהם מהרהר ואומר, אלו היה בני שחוט כבר, היה הולך בלא בנים, היה לי להשיאו אשה מבנות ענר אשכול וממרא, בשרו הקב"ה שנולדה רבקה בת זוגו, וזהו 'אחר הדברים האלה', הרהורי דברים שהיו על ידי עקידה". וא"כ הלא ידע אברהם שכבר נקבע בת זוג ליצחק וגם ידע שהיא בת בתואל הארמי, וא"כ למה היה נצרך לכל העניין להשביע את אליעזר שלא יקח מבנות הכנעני ולהזהירו שיקח ממשפחתו. וגם אליעזר למה היה צריך לסימנים להוכיח מי היא המיועדת ליצחק, הלא כבר מבורר ועומד היה מי היא בת זוגו. ולכאורה קושיא אלימתא היא.

אבל לפי דברי רבינו זי"ע מובן שפיר, כי אע"פ שכבר נודע ומבורר היה מי היא בת זוגו, ובת מי היא והיכן היא, אבל עדיין יש מקטרגים ומעכבים שמנסים ורוצים לעכב השידוך, וכמו שמוכיחים מקראות שלפנינו, וא"כ היה חשש גדול כולי האי ואולי אם יצליח לבסוף, ולכן היה צריך להשביע את אליעזר על זה, והוצרך אליעזר לעשות כל הסדר וביקש מהקב"ה שיסייע בידו שיצליח דרכו, דהיינו שיצליח להביא את הזיווג הראוי המוכן ועומד, ולא יוכלו המעכבים לקטרג ולעכב בזה.

מים עמוקים

ליקוטי אמרים תניא - פרק ט"ז

וזה כלל גדול בעבודת ה' לבינונים, העיקר הוא למשול ולשלוט על הטבע שבחלל השמאלי על ידי אור ה' המאיר לנפש האלקית שבמוחו לשלוט על הלב. כשמתבונן במוחו בגדולת אין סוף ברוך הוא להוליד מבינתו רוח דעת

ויראת ה' במוחו להיות סור מרע דאורייתא ודרבנן ואפילו איסור קל של דבריהם ח"ו, ואהבת ה' בלבנו בחלל הימני בחשיקה וחפיצה לדבקה בו בקיום המצות דאורייתא ודרבנן ותלמוד תורה ש'כנגד כולן' (פאה פ"א ה"א).

דולה התבונה

קיום מצוות אהבת ה' על ידי ההתבוננות בגדלותו יתברך

שיעור בספה"ק לקוטי אמרים תניא

ליל שישי פרשת חיי שרה תשפ"ב

תכלית האדם להילחם עם היצה"ר ולהתעצם כנגדו ועי"ז זוכה למדרגות גדולות

כתב האור החיים הק' בפרשתנו עה"פ (נג, ג) "ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען", וז"ל: "רמז הכתוב באומרו 'בקרית ארבע' לומר כי ח"ו לא יתייחס המיתה לצדיקים אלא ש'קרית ארבע' פירוש עיר שהיתה בנויה מד' יסודות נפרדה היא

ונסעה מהם. ואומרו 'היא חברון', פירוש שהגם שמתה היא משפעת בהם בחינת החיבור כי הצדיקים הגם שימותו הגוף אינו מושלל מהחיים כי צדיקים במיתתם קרויים חיים, וכו', והטעם הוא כי בהיותם בעולם הזה מהפכים בחינת החומר שביסודות לבחינת הרוחניות הקדוש שבנפש באמצעות מעשים טובים והפלגת התורה שמשתדלים בעולם הזה, וכו', ואומרו 'בארץ כנען' (כג, ז) כי העולם הזה יקרא ארץ כנען (זו"ק ט, פ). הוא יצר הרע, ובאמצעות התעצמות כנגדו ישיג האדם להפליא לעשות בקדושה ובהשגה".

זהו אפוא צורת החיים של בן ישראל ותפקידו עלי אדמות, שהיצר הרע נמצא בקרבו, ומונע ממנו לעבוד את ה', ועליו להתחזק ולהתעצם כנגדו, ועל ידי זה ישיג להפליא לעשות בקדושה ובהשגה'. ואכן אף שבמקום אחר, עה"פ (דברים כו, ז) "ונצעק אל ה'", כתב האוה"ח ש"צריך האדם להתפלל לה' בכל יום שיצילהו מיצר הרע", אין זה סתירה למה שכתב כאן שיש תכלית בהתעצמות ובמלחמה כנגד היצה"ר, כי זה עצמו שהאדם מרבה בתפילה ומתחנן לפני ה' שיצילהו מהיצה"ר, גם הוא בכלל ההתעצמות והמלחמה שעל ידה זוכים למדרגות גדולות.

ומה תואמים דברים אלו, לנושא המדובר בפרקי התניא שאנו עוסקים בהם בתקופה זו, שהוא עבודת הבינוני, שלעומת הצדיק שאין לו יצר הרע כמו שאמר דוד המלך (מהלים קט, כג) "ולבי חלל בקרבי", אצל הבינוני היצר הרע הוא "בתקפו כתולדתו להתאות תאוה לכל תענוגי עוה"ז ולא נדחה ממקומו כלל" (לעיל פרק יג) – אכן זהו תפקידו וזאת היא העבודה הנדרשת ממנו, והיא "מדת כל אדם ואחריה כל אדם ימשוך" (לעיל פרק יד) – להילחם ולהתגבר עליו תמיד, ולהתעצם כנגדו, ועי"ז ישיג להפליא לעשות בקדושה ובהשגה'.

על ידי ההתבוננות במעלה הגדולה ובריוח שבהתגברות על היצה"ר
מסתלקים כל הקשיים

וכבר הזכרנו כמה פעמים את דברי הערבי נחל (פרשת כי תלך, לרוש ט מאמר ז) שכאשר האדם מתבונן במעלה העליונה שיש במלחמה על היצר הרע וכמה ריווח יש

בה, אזי יסתלק ממנו כל קושי הניסיון וכבוד המלחמה, ויערכנה בשמחה ובטוב לבב.
וה"ל:

"נתנו בעלי המוסר עצה נבחרה לאדם כאשר יסיתו יצרו וישליך בו תאוות לאיזה ענינים מהעבירה, אם כבוד עליו לדחות היצר הרע, הנה ישכיל וישים בכל עת אל לבו איך ההרהורים והתאוות הבאות תמיד אל האדם הן הנה כענין המלך השולח את בנו למרחוק למדינת שונאי המלך ומתנגדיו כדי להרוג בהם מכה רבה ולהחזיר את המדינה אל המלך אביו אשר המה גולו מאתו, ומה שהמלך שולח את בנו ולא אדם אחר הוא לפי היותו בן חיל מאד ונאמן ואהוב מאד לאביו ולא יוכל ענין כזה להיעשות על ידי אחר רק על ידי הבן האהוב.

"ככה המה התאוות, כי בכל התאוות ודברים הרעים יש ניצוצות הקדושה ונשלחו אותן התאוות אל האדם הישראלי שעיי"ז הוא יורד ונופל אל אותו הרע, כי במקום שהמחשבה שם כל האדם שם, וכששב האדם תיכף ומיד ומדחה התאוה מפני פחד ה' ואהבתו, אז מיד הוא עולה משם ועולים עמו כל הניצוצות אשר היו שם והרע הפך לטוב והחזיר הכל אל השי"ת. ומה שנעשה ענין זה על ידי האיש הישראלי הוא לטעם היותנו בנים אהובים בנים בחונים ברורים ונאמנים לפני אבינו שבשמים אין נעשה עסק כזה רק על ידינו.

"הנה כאשר ישים האדם אל לבו דבר זה אזי בחשק נמרץ יתלהב לבו לעשות רצון אבינו מלכנו וללחום מלחמתו ויהיה קל בעיניו לדחות התאוה כמעביר הפקק מעל הצלוחית. וכל המרבה להעמיק בדבר זה הרי זה משובח ויתברך מאלקי אמן, והבן". והדברים נפלאים, ומצווה לפרסמם.

וכדרך זה, כאשר מתבוננים בדברי האוה"ח האמורים ש"באמצעות התעצמות כנגדו ישיג האדם להפליא לעשות בקדושה ובהשגה" – שכל היצר הרע הוא רק דרך איך להגיע למדרגות גדולות 'בקדושה ובהשגה' – בוודאי תוקל עליו העבודה, 'ובחשק נמרץ יתלהב לבו ללחום מלחמתו', בלי קושי וכבודות כלל. והדברים אינם אמורים רק לפיתוי היצר הרע, אלא כל מניעה שיש לאדם המקשה עליו לעבוד את ה', הרי אם

יתבונן שמניעה זו היא מאת הקב"ה כדי שיתעלה על ידה יותר, ויפעל דברים גדולים למען שמו יתברך, שרק הוא יכול לפעול – עי"ז יקבל את הכוחות שיוכל להתגבר על המניעה.

אהבת ה' היא מצוה מתרי"ג מצוות, ומיסודי היסודות ביהדות

ומכאן נבא להמשיך בדברי התניא בעניין זה של עבודת הבינוני הנדרש להילחם תמיד עם היצר הרע השוכן בלבו, וז"ל:

וזה כלל גדול בעבודת ה' לבינונים, העיקר הוא למשול ולשלוט על הטבע שבחלל השמאלי על ידי אור ה' המאיר לנפש האלקית שבמוחו לשלוט על הלב. כשמתבונן במוחו בגדולת אין סוף ברוך הוא להוליד מבינתו רוח דעת ויראת ה' במוחו להיות סור מרע דאורייתא ודרבנן ואפילו איסור קל של דבריהם ח"ו, ואהבת ה' בלבו בחלל הימני בחשיקה וחפיצה לדבקה בו בקיום המצות דאורייתא ודרבנן ותלמוד תורה ש'כנגד כולן' (פאה פ"א ה"א). – וכמו שכתב בפרק מ"א: "שהיראה היא שרש לסור מרע והאהבה לועשה טוב", וההתבוננות בגדלות ה' מולידה את יראת ה' הנחוצה 'להיות סור מרע', וכן מולידה את אהבת ה' 'בחשיקה וחפיצה לדבקה בו בקיום המצות'.

והנה בפרק הקודם העמיד כבר שעיקר עבודת הבינוני היא להיות 'עובד אלוקים' היינו להתגבר ולהוסיף יותר מהרגילות שלו, וזאת על ידי שמעורר אהבת ה' בקרבו, שע"ז שולט על ה'חלל השמאלי' המונע ממנו לעבוד יותר מרגילותו. וצריך ביאור מה בא להוסיף כאן, וגם מהי ההדגשה 'זה כלל גדול', ומדוע כן הוא.

ונראה שבא – בתוך כל האריכות על עבודת הבינוני לכפות את יצרו במעשה, מכח התעוררות אהבה ויראה בקרבו – לעורר על ההתבוננות בענייני אהבה ויראה, לא רק כמטרה לקיום ושמירת המצוות, אלא כתכלית כשלעצמה. שהרי האהבה והיראה הם מצוות עשה מתרי"ג מצוות, המוטלות כחובה על כל אחד ואחד, והם מיסודי היסודות בעבודת ה'. וכמו שהאריך בזה הרמב"ם בהלכות יסודי התורה והקדיש לזה פרקים שלמים, ופותח שם (פרק ז הלכה א) וז"ל: "הא-ל הנכבד והנורא הזה

מצוה לאהבו וליראה אותו שנאמר (דברים ו, ה) 'ואהבת את ה' אלקיך', ונאמר (ספ, ג) 'את ה' אלקיך תירא' – הרי שאהבת ה' ויראתו הם מצוות מתרי"ג מצוות עשה.

וממשיך שם (ספס ב): "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול כמו שאמר דוד (תהלים מג, ג) 'צמאה נפשי לאלקים לא-ל חי', וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד (ספס ט, ז) 'כי אראה שמך מעשה אצבעותיך' 'מה אנוש כי תזכרנו' (ספ, ט) ". ומכאן הוא ממשיך לבאר באריכות גדולה עניינים נשגבים ממעשה מרכבה ומעשה בראשית שמזה יבוא האדם להתבונן בגדלות ה' כפי שתוכל נפשו לשאת.

אף שמידת אהבת ה' בשלימות היא מעלה גדולה שאין כל אחד זוכה לה, מצווים כולם לעסוק ולהשתדל בדרכים המביאים לזה

ובסוף הלכות תשובה חוזר הרמב"ם ושונה את העניין של אהבת ה', וכן כותב שם (פרק י הלכה ב): "העובד מאהבה עוסק בתורה ובמצות והולך בנתיבות החכמה לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראת הרעה ולא כדי לירש הטובה, אלא עושה האמת מפני שהוא אמת וסוף הטובה לבא בגללה, ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לה והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה (ישעיה מא, ט) 'אוהבו' לפי שלא עבד אלא מאהבה, והיא המעלה שצונו בה הקב"ה על ידי משה שנאמר 'ואהבת את ה' אלקיך' ובזמן שיאהוב אדם את ה' אהבה הראויה מיד יעשה כל המצות מאהבה". והנה מחד גיסא מעמיד שמעלה זו היא המצווה שציווה מרע"ה, לכל אחד ואחד מישראל, 'ואהבת את ה' אלוקיך', ולאידך כותב ש'זו היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לה', ואברהם אבינו ע"ה הגיע אליה במדרגת אהבת ה' הנשגבה שלו – והדברים בעתם, בפרשתנו שאנו חותמים בה את ה'מסכת' של אברהם אבינו, שהתחילה עם לידתו בסוף פרשת נח, ומסתיימת כעת עם פטירתו – והדברים צריכים ביאור, איך ייתכן שהקב"ה ציוונו בדבר שאין כל אחד זוכה לה.

אמנם כבר הקשו בספרים (תולדות יעקב יוסף פרשת ואתחנן, מלוות שמע ישראל; צאר מיס חיים פרשת כי תצוא, ד"ה עוד יתצארו הכמוצים) קושיא נוספת בעניין מצוות אהבת ה', שהרי האהבה היא דבר שבלב, והאיך אפשר לצוות עליה, ונאמרו ונשנו בזה כמה וכמה מהלכים. אכן הביאור הפשוט (ראה ספר המלוות לרמז"ס מלוה ג; ספר המינוך מלוה תיט), והוא בוודאי אמת לאמיתו, שהמצוה אינה קנין מידת האהבה עצמה, אלא ההשתדלות והעסק להגיע אליה, ובזה שהאדם עוסק בדברים המסוגלים לעורר את האהבה, הרי בזה גופא קיים את מצוות 'ואהבת'. וכמו שכתב התניא לעיל (פרק יד) בביאור דברי חז"ל (נדפס 3): "משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע", שבאמת לא כל אחד זוכה להיות במדרגת 'צדיק', ולכן משביעים אותו שלכל הפחות 'אל תהי רשע'. אולם מלבד זאת משביעים אותו גם כן 'תהי צדיק', כי אף אינך במדרגה זו להיות צדיק, אלא בבחינת בינוני, אף על פי כן תעשה את ההשתדלות שלך להגיע למדרגת צדיק, 'זה' הטוב בעיניו יעשה'.

וכן על דרך זה לעניין מצוות 'ואהבת את ה' אלוקיך', שאמנם לא כולם יכולים לזכות לשלימות מידת האהבה, וכמו שכתב כאן הרמב"ם ש'אין כל חכם זוכה לה והיא מעלת אברהם אבינו', בד בבד 'היא המעלה שצונו בה' כולנו כאחד, והיינו כי חובת כל אחד הוא לעשות עכ"פ השתדלות, לעסוק בדברים המביאים לאהבת ה'.

'ישגה בה תמיד' - מלשון 'שיר', ומלשון 'תשגה בענייך'

והדרך המוליכה לאהבת ה', כתב הרמב"ם לעיל בהלכות יסודי התורה שם שהיא ההתבוננות בגדלות ה', וכאן מוסיף עוד, ותחילה מגדיר את מדרגת האהבה, וז"ל (צפנפס 2): "וכיצד היא האהבה הראויה, הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאוד עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שוגה בה תמיד כאלו חולה חולי האהבה שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אשה והוא שוגה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה, יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו שוגים בה תמיד כמו שצונו (דברים 1, 5) 'בכל לבבך ובכל נפשך' והוא ששלמה אמר דרך משל (שיר השירים 3, 7) 'כי חולת אהבה אני', וכל שיר השירים משל הוא לענין זה". ברענט א פייער

די ווערטער. אם תיאר כך את האהבה, וודאי שאחו בזה, הוא לא כתב דברים בעלמא, אלא ידע זאת מן המציאות שהכיר בעצמו, שכך היא מדרגת אהבת ה'.

ובדרך זה ממשיך (צפלקס ו) לבאר הדרך להגיע למדרגה זו: "דבר ידוע וברור שאין אהבת הקב"ה נקשרת בלבו של אדם עד שישגה בה תמיד כראוי ויעזוב כל מה שבעולם חוץ ממנה כמו שצוה ואמר 'בכל לבבך ובכל נפשך'" - שאינו עסוק בעניינים אחרים, אלא רק באהבת ה'.

וממשיך: "אינו אוהב הקב"ה אלא בדעת שידעוהו ועל פי הדעה תהיה האהבה אם מעט מעט ואם הרבה הרבה, לפיכך צריך האדם ליחד עצמו להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעים לו את קונו כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג כמו שבארנו בהלכות יסודי התורה".

והראב"ד שם כתב על דברי הרמב"ם: "דבר ידוע וברור וכו'. אמר אברהם, זה השגיון לא ידענו לאי זה דבר כיון, ואנו מפרשים אותו בשני ענינים, לשון שיר כמו 'שגיון לדוד' (מסל"ג ז, ט), וענין אחר בעבור אהבתה תשגה בעניןך שלא תשים אליהם לב".

על כל פנים, למדנו מדברי הרמב"ם את החשיבות העליונה של העסק באהבת ה', שמלבד שהיא מצווה מתרי"ג מצוות, הרי היא מן היסודות והעיקרים הגדולים ביותר ביהדות. ועל כך בא התניא כאן לעורר, ש"זה כלל גדול", להתבונן בגדלות ה' על מנת להוליד על ידי זה יראת ה' ואהבתו. וזהו כלל גדול 'לבינונים' דווקא, שגם הם בדרגתם הנחותה, שייך אצלם קיום מצוה זו, על ידי העסק וההשתדלות בהתבוננות בגדלות ה'.

הדרך השווה לכל נפש בזמנינו להשתדל במידת האהבה -
להתפלל כראוי בכוונה וביישוב הדעת

ומעתה יש לנו לדעת איך אנו יכולים במצבנו אנו ובדרגתנו לקיים זאת למעשה, שהרי בלאו הכי אנו מבטלים מצוה 'שצונו בה הקב"ה על ידי משה', מצוה גדולה ויסודית כל כך. וכיוון שההשתדלות בזה הוא ההתבוננות בגדלות ה', הרי שהיינו

צריכים להקדיש זמן מיוחד ללמוד את העניינים של גדלות ה', ברמב"ם או בספרים אחרים, שזהו הדרך למעשה להתבונן בגדלות ה'. ובוודאי שזוהי ההשתדלות הנכונה, אולם דא עקא שאנו בזמנינו עסוקים וטרודים כל כך, כל אחד בענייניו, ואין לנו את הזמן הנכון להעמיק בעניינים אלו.

אכן כפי שכבר דיברנו זה כמה, אפשר לקיים עסק זה בעת התפילה, שהלא לתפילה מקדיש כל אחד זמן, ותוך כדי התפילה עוסקים הרי בהתבוננות בגדלות ה'. שכן זהו כל תוכן התפילה מתחילה לסופה. בברכות השחר - בהם מודים ומברכים את ה' על כל טובות הבריאה, ובפסוקי דזמרה - שהם פסוקי אמונה וביטחון וגדלות ה', יש פסוקים שעניינים אלו מובעים בהם בפירוש ובברירות, ויש שרק על ידי העמקה והתבוננות, אולם בין כך ובין כך - הכל הולך לעניין אחד. "גדול ה' ומהולל מאוד", "הללו את ה' מן השמים הללוהו במרומים", כל הבריאה הגדולה שברא הקב"ה, ושהכל תחת הנהגתו והשגחתו. אחר כך פסוקי 'ויברך דוד' - ששוב עניינם שבח הקב"ה וגדולתו. ובוודאי אחר כך, מ'זכרות עמו הברית' עד אחר שירת הים, שמפרטים בהם לפרטי פרטים נסי יציאת מצרים וקריעת ים סוף. ואחר כך ברכות קריאת שמע, וקריאת שמע בעצמה, ושוב ב'עזרת אבותינו' - וכך בברכות קריאת שמע של ערבית, שלפניה ושלאחריה - הכל מלא וגדוש בהתבוננות בגדלות ה'.

לכל זה הרי מקדישים ממילא זמן, ואם עושים זאת בכבוד ראש ובכוונת הלב, ולו כפי ההלכה הפשוטה, לא יותר, שכך קיימא לן (שו"ע סו"ס נא, ס) "אין אומרים הזמירות במרוצה, כי אם בנחת". ובדרכי משה איתא: "שצריך ליזהר שלא ידלג שום תיבה כאילו מונה מעות וכן לא יבליעם אלא יוציאן כולן בשפתיו". וכן על דרך זה איתא לגבי ברכות קריאת שמע (שם נט, ד), ובפרט לעניין קריאת שמע שצריך לקרותה "בכונה, באימה וביראה, ברתת ובזיע" (שם סא, א). כאשר מתפללים באופן כזה, בכונה וביישוב הדעת, הרי ממילא מונחים חלק מן היום בבחינה של התקרבות לאהבת ה'.

ובאמור בדברי הראב"ד ש'שישגה בה תמיד' היינו באופן של 'שיר', והרי התפילה היא בבחינת שיר ושבח, ובפרט בתפילת שבת, שחלק מן התפילה נהוג

לערוך כן, באופן של שיר בפועל. וכן לפי הפירוש השני - 'בעבור אהבתה תשגה בענייך שלא תשים אליהם לב' - גם היא שייכת בתפילה, שלכל הפחות בשעת התפילה 'תשגה בענייך שלא תשים אליהם לב', בלי פלאפונים, וכלי שום עסק אחר. כעת עסוקים בתפילה ולא בדברים אחרים - כאשר נוהגים כן בעת התפילה, הרי אופן מסוים איך להתקרב לעניין של אהבת ה', אשר אין לנו בני חורין להיבטל ממנה.

חובת ההודיה והשבח על בריאת אברהם אבינו
שמכוחו אנו יכולים להגיע לאהבת ה'

והנה כאמור מעלת אהבת ה' מתייחסת בייחוד לאברהם אבינו, שהיה 'אברהם אוהבי', ואף שאין כל אחד זוכה להגיע למעלתו, יש לנו מירושה ממנו את הכח לקיים מצוות אהבת ה' לפי מדרגתנו אנו, וכל אחד ואחד יכול להגיע לזה, בדרך האמורה. ומה מתאים לחזור בעניין זה על מאמר מהתפארת שלמה בפרשתנו (ליקוטים), וז"ל:

"ותמת שרה בקרית ארבע הוא חרון' וגו'. נקדים מה שנתבאר בפסוק (תהלים קה, מז) 'כי זכר את דבר קדשו את אברהם עבדו', על פי מה שפירשתי לישב קושית הפרד"ם (לרמ"ק, שער כד פרק יג) מפני מה נקברו האבות בארץ ולא זכו לעלות במרום עם גופם כמו אליהו זכור לטוב. אמנם שורש הדבר כי זהו לטובת העולם שגם עתה יהיו משפיעים טובות לבניהם (כמבואר בזוהר הקדוש (פ, ככג): אצל יוסף). וזה 'כי זכר את דבר קדשו', לשון דבר המשפיע על ידי אברהם עבדו, לכן אנו משבחים ומפארים תמיד אשר ברא הצדיקים הללו, וזה שאומרים (תפילת שמונה עשרה) 'אלקי אברהם' כו'.

"וכיוצא בזה נשמע מפי קדוש מדבר הרב הקדוש מלובלין זי"ע אחר פטירת הרב הקדוש מבארדיטשוב אמר שלקח לו פנאי זה ט"ז שנים שעה אחת בכל יום לתת שבח והודיה להשם יתברך אשר ברא בריה נפלאה כזה" - אם מתבוננים במעשה זה הרי זה למעלה מההשגה וההבנה, הרי הרה"ק מברדיטשוב היה בן דורו של הרבי מלובלין, שהיה בעצמו רבי גדול עם תלמידים גדולים לאין ערוך, ולא הייתה דרכם שווה, אלא כל צדיק אחז דרכו בהנהגה אחרת, ומכל מקום הוא מתפעל כל כך, ומודה ומשבח כל יום, במשך שש עשרה שנים על הרה"ק מברדיטשוב. והוא נפלא.

ומסיים התפארת שלמה: "ומכל שכן שיש לנו לתת שבח והודיה על האבות הקדושים אשר זכותם עומדת לנו לעד לדור דורים. וזה גם כן 'ותמת שרה' וגו' הוא חברון, כי עודנו 'מחובר' עמנו צדקתה עומדת לעד".

בכל יום, כשאומרים 'אלוקי אברהם' יש לכוון בזה ככוונת התפארת שלמה, לשבח ולהודות על האבות הק', כי לעולם יש לנו את היכולת להתחבר לכוחם ולהשפעתם של האבות הק'. ובוודאי בשבת הבעל"ט, שבה סיום ה'מסכתא' של אברהם אבינו ושל שרה אמינו, ראוי להתעורר בתפילה לכוונה זו, להודות על מתנות גדולות אלו שזכינו להם, שמכוחם אנו עובדים את ה' מדור לדור. ובדרך פרט כלפי מה שאנו עוסקים כעת, בעניין אהבת ה', שאנו מקבלים בזה את הכח של אברהם אבינו שזאת הייתה מעלתו כדברי הרמב"ם, ומכוחו יש גם בנו היכולת לעשות עכ"פ השתדלות, אם מעט אם הרבה, בעניין זה.

רבקה אמנו ראתה את צרות וטרדות הגלות
ופעלה שעכ"פ בשעת פסוקי דזמרה יוכלו להשתדל בהשגת אהבת ה'

אנו חוזרים בכל שנה על דברי הר"ק מאפמא זי"ע בפרשתנו (ד"ה וילא ימק) עה"פ (כז, סג) "ותקח הצעיף ותתכס", שרבקה אימנו ע"ה ראתה ברוח קדשה הצרות והיסורים שעומדים לבא על בני ישראל במשך הגלות המר, וביקשה דרכים איך להמתיק הדינים, וזהו 'הצעיף' בגימטריא 'רנ"ה', שפעלה שעל ידי הרינה והתפילה של פסוקי דזמרה יוכלו להתכסות מהדינים וגם לבטלם מעליהם ולהגן בעדם.

וי"ל לפי דרכנו שהפסוקי דזמרה הוא הזמן שאפשר להגיע בו לאהבת ויראת ה', והוא עצה לדורינו אנו בו טרודים ועסוקים כל כך ואין עת וריווח להתבונן בגדלות ה', אבל בעת פסוקי דזמרה אפשר לעסוק בגדלות ה' ולהגיע עי"ז לאהבה ויראה. וזהו שראתה רבקה, שיהיו צרות רבות כל כך, שיחלישו הכוחות והמוחות מבלתי יכולת להעמיק כראוי בגדלות ה', ואיך יוכל היהודי להגיע לאיזה בחינה של אהבת ה', לכן פעלה שעל ידי 'הצעיף' – בגימטריא 'רנה', היינו הפסוקי דזמרה, יוכלו להתכסות מכל

המפריעים, ולהשקיע את המוח והלב בהתבוננות בגדלות ה', ולהגיע עי"ז לאהבת ויראת ה'.

ביותר יש להתעורר בחלקי התפילה הנקראים 'שירה' -
שירת הים ותפילת 'נשמת'

ואולי אתנו מקום להדגיש יותר בעניין האמור של 'ישגה בה תמיד' שהוא לפירוש אחד 'שירה', וכאמור שכל התפילה היא בבחינת שירה, אבל בייחוד בדברים הנקראים להדיא 'שיר', כמו 'שירת הים', שלכל הפחות השירה כאן תהיה באופן של 'בעבור אהבתה תשגה בענייך שלא תשים אליהם לב'. וכפי שאמרו זאת בני ישראל על הים, כמו שאומרים (צרכות קר"ט של ערצית) "ומלכותו ברצון קיבלו עליהם" "לך ענו שירה בשמחה רבה", ברצון ובשמחה. כמו כן אנו צריכים לאמרו באופן כזה, בבחינת "ויאמרו לאמר" (שמות טו, ט), לדור ודור, ולכל הפחות בנגיעה מסוימת בדרגתם.

ובן אחר כך, בתפילת 'נשמת' שאומרים בשבת, שהיא "ברכת השיר" (פסמים קיט.), שגם כאן יש לשום לב שלכל הפחות שירה זו תהיה בבחינת 'תשגה בענייך'. אכן כשמתחילים להתפלל אולי קשה עדיין להתנתק לגמרי מכל שאר העניינים המפריעים, אבל עכ"פ כשמגיעים כבר לשירת הים ול'נשמת' שזה יהיה עם כל השקיעות והדביקות.

ובזה נקיים מה שאמרו חז"ל (מנא דצי אליהו רצה פרק כה): "חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי", וכמו שפירשו שהכוונה מלשון 'נגיעה', שעכ"פ יהיה לנו איזה נגיעה במדרגות האבות הקדושים, ולעניינינו, שיהיה לנו נגיעה כל שהיא במעלת אברהם, 'אברהם אלהי', וזאת על ידי שעוסקים בדרכים המביאות למידת האהבה ומשתדלים בזה ככל האפשר. כן יעזרנו ה' על דבר כבוד שמו, אמן.

